

Ljubljana, 20.01.2019

Pobuda za oblikovanje podpornih mehanizmov za NVO na področju urejanja prostora na lokalni ravni

Spoštovani,

na vas se obračamo s pobudo za sistemsko podporo nevladnim organizacijam, ki delujejo na področju prostora.

Pobuda je nastala v okviru Mreže za prostor, ki združuje nevladne organizacije na področju prostora. Področje urejanja prostora je bilo v Sloveniji dolgo časa spregledano. V primerjavi s področjem okolja ali kulture, kjer država že dolgo strateško spodbuja razvoj nevladnega sektorja, je bil razvoj nevladnih organizacij s področja prostora prepuščen samemu sebi. To pomeni tudi, da ni bila urejena finančna podpora nevladnim organizacijam s področja prostora, ki so se večinoma financirale s pomočjo razpisov za kulturo.

V zadnjih letih se zavedanje o pomenu prostora vedno bolj razvija. V Sloveniji trenutno deluje že kar nekaj profesionalnih organizacij, ki se ukvarjajo z urejanjem prostora na več različnih nivojih: promocija, socialna kohezija prebivalstva na lokalni ravni, mehki pristopi pri prenovi javnih prostorov, vključevanje prebivalcev v urejanje prostora in podobno. S podporo takim organizacijam na lokalni ravni bi mesta pridobila strokovnega partnerja pri vseh naštetih ukrepih.

Da bi vam v Mreži za prostor lahko ponudili nekaj mehanizmov, prek katerih lahko podprete nevladne organizacije na področju prostora, smo v lanskem letu najprej izvedli poglobljeno analizo, organizirali okroglo mizo, se na individualnih srečanjih sestali z razpisovalci na nacionalni ravni in na podlagi tega pripravili nabor orodij, s katerimi občine lahko podprejo ali izboljšajo mehanizme podpore za nevladne organizacije na področju prostora v njihovi občini.

Mehanizmov sistemske podpore je več: od klasičnih razpisov, participativnega proračuna, protivrednostnega sistema, skupnostnih skladov, pisarne za prenavo do nefinančne pomoči.

V nadaljevanju povzemamo analizo in podrobneje opisujemo mehanizme podpore.

V kolikor potrebujete dodatna pojasnila, smo vam na voljo.

S spoštovanjem,

Alenka Korenjak, prostoRož,
sovodja skupine za prenavo in začasno rabo v Mreži za prostor

Analiza financiranja NVO na področju urejanja prostora na lokalni ravni

Avtor raziskave: *prostoRož*, 2018. Naročnik: *Mreža za prostor*.

Motiv

V večini slovenskih mest in občin je prav javni odprti prostor tisti ključni element, ki v zadnjih letih pridobiva vse večji pomen pri dvigu kakovosti življenja prebivalcev. Mesta se odločajo za prenove mestnih središč, javnih prostorov v soseskah, ureditve prometa po meri pešcev in kolesarjev, prenove javnih stavb.

Pri tovrstnih projektih je vključevanje prebivalcev in s tem tudi dolgoročnost ključnega pomena. Velikokrat se pri projektih izkaže, da je udeležba prebivalcev slaba, da prostori po prenovi ne zaživijo, da so resnični problemi odtujenosti prebivalcev nekje drugje, da je skrb za nove prostore prezahtevna, da kljub prenovi mestna središča izumirajo, da v soseskah ni centralnih dejavnosti in podobno. Nevladne organizacije so, tudi po vzoru iz tujine, najprimernejši posrednik med prebivalci in občino. Delujejo v stiku s terenom in prebivalci: prevajajo mestne strategije prebivalcem in mestu sporočajo dejanske potrebe iz terena.

Z namenom ponuditi občinam različne možnosti podpore lokalnih nevladnih organizacij z namenom, da jih okrepijo, da bodo lahko postale kompetenten partner pri uresničevanju trajnostnih prostorskih ciljev občine smo pripravili *pubudo za oblikovanje podpornih mehanizmov za NVO na področju urejanja prostora na lokalni ravni*.

Povzetek raziskave

Povod: Področje urejanja prostora je bilo v Sloveniji dolgo časa spregledano. V primerjavi s področjem okolja ali kulture, kjer država že dolgo strateško spodbuja razvoj nevladnega sektorja, je bil razvoj nevladnih organizacij s področja prostora prepuščen samemu sebi. To pomeni tudi, da ni bila urejena finančna podpora nevladnim organizacijam s področja prostora, ki so se večinoma financirale s pomočjo razpisov za kulturo.

V zadnjih letih se zavedanje o pomenu prostora vedno bolj razvija. Sočasno z uvedbo statusa delovanja v javnem interesu na področju prostora so se pojavili tudi prvi namenski razpisi za prostorske nevladne organizacije na državni ravni. Vprašanje pa ostaja, kako se prostorske nevladne organizacije financirajo na lokalni ravni.

Namen: Odpreti debato med deležniki in pomagati pri razvoju sistemskih orodij, s katerimi bi občine lahko podpirale delovanje lokalnih prostorskih organizacij.

Obseg: S pregledom razpisov, intervjuji s predstavniki občin in pregledom primerov dobrih praks iz Slovenije in tujine smo želeli prikazati trenutno situacijo na področju financiranja prostorskih nevladnih

organizacij iz različnih zornih kotov in pokazati na možne smeri, v katere se lahko financiranje na lokalni ravni še razvije.

Ugotovitev: Podpora prostorskih nevladnim organizacijam že obstaja, in sicer predvsem na državni ravni (delavnice, svetovanja, konference in druge aktivnosti, ki jih financirajo razpisi Ministrstva za okolje in prostor). Intervjuji s predstavniki občin kažejo, da so tudi občine pripravljene na sodelovanje s prostorskimi NVO, po drugi strani pa je še vedno malo razpisov, ki bi podprli dolgotrajnejše projekte urejanja prostora na lokalni ravni. Občine uporabljajo sistem naročil malih vrednosti za projekte urejanja prostora.

Podrobnejši rezultati

1. del: Analiza prostorskih projektov, podprtih na razpisih v zadnjih treh letih

Vključeni: Ministrstvo za okolje in prostor, Eko sklad, Mestna občina Ljubljana, Mestna občina Novo mesto. 2015-2017, N=13.

Ključne ugotovitve:

- V zadnjih treh letih se na lokalni ravni projekti na področju urejanja prostora financirajo iz kulturnih razpisov in razpisov za varstvo okolja, na državni ravni pa iz razpisov Ministrstva za okolje in prostor (projekti tega razpisa, ki je namenjen mesecu prostora, trajajo največ 1 mesec).
- Med projekti, ki so bili financirani na področju prostora v zadnjih treh letih, je največ delavnic.
- Javnih razpisov, kamor NVO lahko prijavi dolgoročne projekte urejanja prostora, ki vključujejo načrt, vizijo, ali dejansko ureditev prostora na terenu, je malo.

Povzetek: potrebnih je več razpisov, osredotočenih na prostor in na podporo daljšim projektom, v okviru katerih se nove prostorske ureditve tudi realizirajo. Zaželenih je več projektov z dolgoročnim učinkom, ki bi se sistematsko podpirali, in ne le delovali od primera do primera z naročili malih vrednosti.

2. del: Intervjuji z manjšimi slovenskimi občinami o podpori prostorskih NVO

Vključene 4 manjše občine s 6.000 do 25.000 prebivalci.

Ugotovitve iz intervjujev:

- Velika pripravljenost občin na sodelovanje z NVO.
- Občine prostorske projekte večinoma financirajo z naročili malih vrednosti in jih obravnavajo od primera do primera.
- Večinoma ni lokalnih NVO, ki bi delovale izključno na področju urejanja prostora.
- Zavedanje o alternativnih načinih financiranja prostorskih projektov obstaja, a podpora še ni razvita.

- Občine vidijo veliko prednosti v sodelovanju s prostorskimi NVO (ozaveščanje javnosti o projektih, široka vključenost ciljnih skupin, fleksibilnost projekta...).
- Občine kot največjo slabost vidijo to, da je sodelovanje s prostorskimi NVO časovno in koordinacijsko zahtevno.

Povzetek: občine imajo potencial, da vzpostavijo fleksibilnejše oblike financiranja NVO. Namesto naročil po sistemu malih vrednosti bi že v javnih razpisih pobude lahko prihajale od spodaj navzgor (od prebivalcev in dejanskih uporabnikov prostora).

3. del: Predstavitve obstoječih alternativnih oblik podpore NVO-občine

Vir: spletne strani občin iz Slovenije in iz tujine (EU, ZDA, Avstralija).

Participativni proračun (primeri: Ajdovščina, Nova Gorica, Maribor, Ankaran...):

Prebivalci, ki so lahko tudi nevladne organizacije, odločajo o porabi določenega deleža (1-5%) mestnega proračuna s predlaganimi projekti in glasovanjem.

Pisarna za prenavo (primer: Pisarna prenavne soseske Planina, Kranj):

Pisarna za prenavo je orodje za izvajanje celovite urbane prenavne. Je posrednik med politiko, administracijo in prebivalci in deluje kot pobudnik in koordinator projektov v soseski. Občina na podlagi razpisa vodenje pisarne dodeli neodvisni interdisciplinarni skupini strokovnjakov, združeni v poljubno organizacijsko obliko, npr. društvo, zavod ali d.o.o.. Skupina, ki vodi pisarno, je neodvisna od občine.

Protivrednostni proračun (primer: Križevniška ulica, Ljubljana):

Jedro sklada je protivrednost, ki od prejemnikov zahteva, da se finančni znesek, ki ga podeli občina, ujema s prispevki skupnosti (prostovoljno delo, donirani materiali, donirane strokovne storitve ali denarna sredstva). Lokalna pobuda s tako pridobljenimi sredstvi izdelava načrte, organizira dogodke ali denar vloži v fizično preureditev prostora.

Skupnostni skladi:

Oblike manjših dotacij oziroma mikro subvencij za projekte v soseskah s strani občin in različnih partnerstev v soseski. Ponavadi so del večjih trajnostnih strategij za izboljšanje kakovosti življenja v soseskah. Za subvencije se NVO ali posameznik prijavi s svojim projektom (ponavadi preko spletnega obrazca).

Povzetek: nekatere oblike so prodrle v Slovenijo in kaže, da so uspešne. Potreben je potisk v smeri prevzema različnih načinov.

4. del: Priporočila iz okrogle mize

Priporočila za izboljšanje obstoječih podpor:

Usmerjeno podpiranje mladih in neuveljavljenih NVO

Vstopni prag za pridobitev sredstev za izvedbo projektov na razpisih je zelo visok. To otežuje financiranje za mlade in neuveljavljene akterje, saj ne poznajo mehanizmov financiranja in še ne obvladajo sistema prijavljanja na razpise, na drugi strani pa velikokrat zelo dobro zaznavajo prostorsko tematiko in se lažje povežejo s prebivalci.

Odprt sistem na ravni občine in države

Financerji, torej občine in država, potrebujejo več povratnih informacij od NVO, ki jim bodo pomagale pri pripravi in izboljšavi razpisov. NVO pa trenutno ne poznajo dovolj strategij in okvirjev delovanja posameznih financerjev. Predlagamo redna srečanja.

Strategije so pomembne

V pripravo uradnih strategij občin NVO niso dovolj vključene. Večinoma jih tudi ne poznajo in ne vedo, za kaj so uporabne.

Avansi na razpisih

Pri večini razpisov morajo NVO že imeti sredstva za izvedbo projekta, preden se projekt začne. To je lahko velik problem predvsem za manjše organizacije, ki še nimajo dovolj razpršenih virov financiranja, kjer bi si zagotovile sredstva za izvedbo projekta.

Drugačne argumentacije projektov

Številni financerji podprejo samo projekte, ki so novi in inovativni. Prostorski projekti pogosto potrebujejo več časa, da se razvijejo in dosežejo rezultate, vendar NVO težko pridobijo financiranje za nadaljevanje projektov.

5. Ostali predlogi za boljšo povezanost med akterji

Nefinančna pomoč občine:

Prostorski projekti pogosto zahtevajo infrastrukturno pomoč in administrativno podporo, da se lahko izvedejo.

Poznavanje pravic NVO:

NVO pogosto ne poznajo svojih pravic, sploh tistih, ki jih pridobijo s statusom delovanja v javnem interesu. Boljše poznavanje pravic, ki jih ima NVO, lahko zniža stroške najemna prostora, sodne stroške.

Medsebojno obveščanje:

NVO niso dovolj seznanjene o projektih drugih NVO, zato ne pride sodelovanja. Podobno je pri financerjih, saj včasih oddelki, ministrstva in skladi ne poznajo dovolj dela drugih, da bi lahko sodelovali oz. združili moči in sredstva, ko je to potrebno. Potrebujemo več horizontalnega povezovanja med NVO

in med financerji.

Odpiranje sektorja:

Prakse ministrstev oziroma oddelkov se razlikujejo, čeprav za vse veljajo enaka pravila. Z implementacijo novih oblik razpisov in novih metod financiranja, ki so že uveljavljene v tujini, bi lahko preverili, ali nismo morda druge oblike financiranja, kot razpisi, za nekatere projekte bolj primerne. Hkrati bi se osredotočili tudi na učenje in usposabljanje uradnikov o novih praksah.

Poleg razpisov pa bi lahko postopke javnega naročanja odprli za mehke vsebine, ki jih lahko ponudijo NVO.

Pogled v prihodnost

Čeprav stanje financiranja prostorskih NVO v Sloveniji ni optimalno, ko pride do pridobivanja javnih sredstev z razpisi, se zavedanje o pomenu urejanja prostora krepi tudi med odločevalci na državni in lokalni ravni. Leta 2018 je bila dodana prostorska sekcija razpisu MOP za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki delujejo na področju ohranjanja narave, okolja in prostora, in po raziskavi sodeč se občine zavedajo prednosti sodelovanja z NVO. Največji izziv trenutno vidimo v vzpostavitvi fleksibilnih orodij financiranja, ki bodo prostorskim NVO omogočala, da se odzivajo na raznolike izzive, povezane z urejanjem prostora. Zato kot enega izmed potrebnih in koristnih ukrepov vidimo oblikovanje zakonodajne pobude ali drugih predlogov, ki bi opredelili dobre prakse financiranja prostorskih NVO na lokalni ravni in ki bi občinam pomagali, da nove finančne mehanizme tudi vzpostavijo.

Celotna raziskava je dostopna na <http://mrezaprostor.si/analiza-financiranja-nvo-13-8-2018/>

Za vprašanja se, prosimo, obrnite na prostoroz@gmail.com

[Seznam z opisi projektov](#)

Opredelitev pogostih izrazov

Urejanje prostora = zavestno človekovo delovanje z namenom usmerjanja procesov v prostoru. Med drugim obsega načrtovanje, gradnjo, rabo, vzdrževanje in prenovo vseh sestavin prostora.

Prostorski projekt = projekt, ki izvede načrt, vizijo ali dejansko ureditev prostora in/ali izobražuje in raziskuje na področju graditev in urejanja prostora.